

Suriname en ik

Persoonlijke verhalen van bekende Surinamers over hun vaderland

Redactie John Leerdam en Noraly Beyer

Ik zal zingen om de zon te laten opkomen.

Michaël Slory

Met liefde opgedragen aan onze ouders.

John Leerdam en Noraly Beyer

Copyright © 2010 de afzonderlijke auteurs en J.M. Meulenhoff bv, Amsterdam

Vormgeving omslag Zeno

Vormgeving binnenwerk Steven Boland

Foto voorzijde omslag © Frans Lemmens / Hollandse Hoogte

Foto achterzijde omslag © Martijn de Vries

www.meulenhoff.nl

ISBN 978 90 290 8719 3

NUR 320

★
Inhoud

<i>'Liefde met een rem erop'</i>	11
Inleiding van John Leerdam	
<i>Van staatsgreep naar ingreep naar revolutie</i>	17
Noraly Beyer	
<i>Suriname en wij</i>	22
Joan en Kathleen Ferrier	
<i>Land met een koloniale opdruk</i>	26
Dirk Kruijt	
<i>Afscheid in drievoud</i>	31
Ida Does	
<i>Zo ik iets ben...</i>	36
Hans Pos	
<i>Pap Louie</i>	40
Jessica Dikmoet	
<i>Na dertig jaar vergeten?</i>	43
Joanna Werners	
<i>Verknocht aan Suriname</i>	48
Gert Oostindie	
<i>Suriname, een eeuwigdurende verwondering</i>	52
Clark Accord	
<i>Suriname, een vuilnisvat, ik houd van jou!</i>	56
Gerard van Westerloo	
<i>Het geloof en de dood</i>	61
Roy Khemradj	
<i>Een tuintje</i>	67
Guus Pengel	

<i>De wind die om Suriname heen waait</i>	71
Anil Ramdas	
<i>Een uitgelezen plek voor nieuwsgierige reporters</i>	76
Hans Buddingh'	
<i>Van afkomst naar toekomst</i>	80
Adjiedj Bakas	
<i>Een onstuimige relatie</i>	84
Gerard Reteig	
<i>Een hervonden herinnering: Coen Ooft</i>	88
Hugo Fernandes Mendes	
<i>Er is altijd Suriname</i>	93
Manoushka Zeegeelaar Breeveld	
<i>Mijn grote jeugdliefde</i>	97
Tanja Jadnanansing	
<i>Ik wilde met de Here Jezus trouwen</i>	100
Astrid Elburg	
<i>Flarden</i>	104
Lydia Emanuels	
<i>De krulletjes van Ricky</i>	108
René Zwart	
<i>Een beslissend jaar</i>	112
Peter Meel	
<i>Een lome zondagmiddag aan de Mungrastraat</i>	117
Michiel van Kempen	
<i>Suriname en de Bijlmer</i>	126
Elvira Sweet	
<i>Geesten in luchtland</i>	128
Thea Doelwijt	
<i>Padvindders, voetballers en antropoloog</i>	134
Wim Hoogbergen	
<i>In een Zwarte Vrijstaat</i>	140
Bonno Thoden van Velzen	
<i>Suriname, een paradijs?</i>	144
Eva Essed	

<i>Hoe wij hier ook samen kwamen...</i>	148
Usha Marhé	
<i>Adyosi</i>	152
Clayde Menso	
<i>Het Surinaamse gevoel</i>	155
Ronald Snijders	
<i>Interculturele en Moralistische Opvoeding en Vorming</i>	159
Chan Choenni	
<i>Enkele momenten uit mijn jeugd</i>	165
André R.M. Pakosie	
<i>Bouterse for president</i>	169
Gloria Wekker	
<i>Schathemelrijk</i>	173
Jet van Overeem	
<i>Duurzaam Suriname</i>	175
Roger van Boxtel	
<i>Het strafproces</i>	179
antoine de kom	
<i>Suriname, de vader van mijn kind</i>	184
Laura Nolte	
<i>De eerste keer</i>	186
Ernestine Comvalius	
<i>Dooie Chinezen in Suriname</i>	192
Karin Amatmoekrim	
<i>Mi kondre tru</i>	196
Mirto F. Murray	
<i>Mijn 8-decemberverhaal met Fred Derby</i>	200
Sandew Hira	
<i>Een Hollander in Suriname</i>	204
John Jansen van Galen	
<i>Een kreekduik tegoed</i>	208
Theo Para	
<i>Rasechte yu di Korsou met sterke Surinaamse wortels</i>	213
Omayra Leeftang	

<i>Een gevoel van welbehagen</i>	216
Gerda Havertong	
<i>Eruit geschopt of uitgetreden?</i>	222
Jan Pronk	
<i>Overtocht</i>	228
Jenny Mijnhijmer	
<i>De geur blijft...</i>	232
Mireille Kroonenberg	
<i>'s Landsboerderij</i>	234
Rabin Baldewsingh	
<i>Vroeger</i>	237
Jörgen Tjon A Fong	
<i>Suriname, een ontgoocheling!</i>	241
Gerard Spong	
<i>Suriname en ik</i>	245
Denise Jannah	
<i>Weggaan en blijven</i>	248
Henna Goudzand Nahar	
Fotobijlage	253
Biografieën	273
Dankwoord	287

<i>Wan bon</i>	Eén boom
<i>Someni wiviri</i>	Zo veel bladeren
<i>Wan bon</i>	Eén boom
<i>Wan liba</i>	Eén rivier
<i>Someni krika</i>	Zo veel kreken
<i>Ala e go na wan se</i>	Allemaal stromen ze naar één zee
<i>Wan ede</i>	Eén hoofd
<i>Someni prakseri</i>	Zo veel gedachten
<i>Prakseri pe wan bun mu de</i>	Gedachten waarbij iets goeds moet zijn
<i>Wan Gado</i>	Eén God
<i>Someni fasi fu anbegi</i>	Zo veel soorten aanbidding
<i>Ma wan Papa</i>	Maar één Vader
<i>Wan Sranan</i>	Eén Suriname
<i>Someni wiviri</i>	Zo veel soorten haar
<i>Someni skin</i>	Zo veel soorten huidkleur
<i>Someni tongo</i>	Zo veel talen
<i>Wan pipel</i>	Eén volk

R. Dobru

'Liefde met een rem erop'

Inleiding van John Leerdam

Tegen de achtergrond van de onafhankelijkheid van Suriname, verscheen in 1976 de film *Wan Pipel* ('Eén volk') van regisseur Pim de la Parra. De film gaat over een zekere Roy (gespeeld door Borger Breeveld), een Creoolse jongen met Surinaamse ouders die al jaren in Nederland woont. Hij gaat spoorlags naar Suriname omdat zijn moeder op sterven ligt. Aangekomen in Suriname, maakt dit land van zijn ouders heftige emoties bij hem los.

Bovendien wordt hij in Suriname verliefd op Rubia (gespeeld door Diana Gangaram Panday), een beeldschoon Hindoestaans meisje, terwijl hij al een Hollandse vriendin Karina (gespeeld door Willeke van Ammelrooy) heeft. In de sterk gesegregeerde Surinaamse samenleving krijgt de relatie tussen Rubia en Roy veel tegenwerking te verduren.

Nu bijna 35 jaar later is *Wan Pipel* volledig gerestaureerd en gedigitaliseerd. Op 4 augustus 2010 ging de film in Paramaribo opnieuw in première in aanwezigheid van Borger Breeveld en Willeke van Ammelrooy. In Nederland werd de gerestaureerde film vertoond tijdens het Nederlands Film Festival 2010.

De film maakte bij het verschijnen in 1976 diepe indruk op mij, want ook op mijn geboorte-eiland Curaçao is etnische segregatie vaak een rem op de liefde net zoals dat bij Rubia en Roy het geval was.

Ook om een andere reden raakte deze film een gevoelige snaar bij mij. Ik heb ook een Surinaamse vader. Ik ben niet in Suriname, maar op Curaçao opgegroeid. De intense emoties die Roy onderging toen hij Suriname bezocht, waren en zijn voor mij zeer herkenbaar.

Net als Roy heb ik Suriname lief, maar net als de liefde tussen Rubia en Roy is het liefde met een rem erop. Wat daar gebeurd is op 8 december 1982 heeft mij en met mij vele anderen, diep aangegrepen. Het heeft mij ook persoonlijk geraakt want een van de slachtoffers van 8 december was Cyrill Daal. Ik was van plan om hem enkele weken later te bezoeken. Ik heb Suriname lief, maar zolang Suriname zich niet bevrijd heeft van de ballast van 8 december en eigenhandig deze zwarte bladzijde omslaat, zal 8 december mij dwars blijven zitten, als een graat van een *kwikwi*-vis in mijn keel.

Ik heb als regisseur geprobeerd het drama van 8 december een plek te geven door het toneelstuk *De tranen van Den Uyl* van Hugo Pos te regisseren. Diverse keren is het toneelstuk onder mijn regie uitgevoerd. Tot in Suriname toe. Maar de brandende pijn is er nog steeds.

Tot overmaat van ramp is ook de hoofdverdachte in het strafproces van 8 december in juli 2010 langs democratische weg gekozen tot president van Suriname, en op 11 augustus 2010. geïnaugureerd als president van Suriname. Soms weet ik niet wat erger is: een politicus zoals President Bouterse die verdacht wordt van moord op zijn politieke tegenstanders, of een politicus zoals Geert Wilders die voor de rechter moet verschijnen omdat hij is aangeklaagd vanwege haat zaaien. De geschiedenis leert ons dat haat zaaien kan leiden tot genocide. Holocaust, Rwanda en nog recenter Srebrenica zijn daar maar een paar afschrikwekkende voorbeelden van.

Ook de relatie tussen Nederland en Suriname is er een van 'liefde met een rem erop'. Aan de vooravond van de onafhankelijkheid van Suriname vond er een massale immigratie plaats van Suriname naar Nederland. Alleen al de aanwezigheid van een grote Surinaamse gemeenschap in Nederland, maakt de relatie tussen Nederland en Suriname bijzonder, en toch is de relatie tussen Suriname en Nederland in de afgelopen vijftig jaar nooit hartelijk geweest. De relatie tussen Nederland en zijn andere ex-kolonie Indonesië is overigens ook niet hartelijk.

Wat blokkeert de bloei in de relatie tussen Nederland en Suriname? Waarom kan het niet bloeien als een vurige *fayalobi*? Is dat vanwege 8 december en alle grove mensenrechtenschendingen die daarvoor en daarna hebben plaatsgevonden? Of komt dat door het koloniaal verleden dat nog vers in het geheugen is? Of speelt toch het slavernijverleden nog steeds een rol? Nederland is met de onthulling van het slavernijmonument in 2002 in het Oosterpark en de oprichting van het Nationaal instituut van Nederlands slavernijverleden en erfenis (Ninsee), ruiterslijk uitgekomen voor zijn slavernijverleden. Uit vrees voor financiële claims heeft de Nederlandse regering echter nooit haar excuses aangeboden, waardoor net als met 8 december, ook het slavernijverleden blijft dooretteren.

Vijfendertig jaar onafhankelijkheid van Suriname betekent ook vijfendertig jaar een significante aanwezigheid van een gemeenschap met Surinaamse 'roots' in Nederland. Het emancipatieproces van deze bevolkingsgroep gaat goed, in de zin dat er veelbelovende onderwijsresultaten worden geboekt. Onderwijs als emancipatie-instrument bij uitstek.

De Surinaamse gemeenschap kent tal van rolmodellen die een belangrijke bijdrage leveren aan de Nederlandse samenleving. Om maar een paar te noemen: Gerard Spong, Jörgen Rayman, Ruud Gullit, Frank Rijkaard, Gerda Havertong, Denise Janah, Anil Ramdas, Clark Accord, Chan Choenni, Noraly Beyer, Elvira Sweet, Rabin Baldewesingh, Hannah Belliot en Marilyn Haimé. Een staatssecretaris of minister met Surinaamse wortels staat helaas nog niet in dit lijstje.

Net als in de film *Wan Pipel* lijkt bij de Surinaamse gemeenschap in Nederland alles op het eerste gezicht rozengeur en manschijn, maar schijn bedriegt. In de Hindoestaanse gemeenschap is het parasuïcidaal gedrag hoger dan normaal. Een op de vijf Hindoestaanse meisjes doet een suïcidepoging. Een schrikbarend getal.

Ik woon zelf in Amsterdam-Zuidoost en ik ken Surinaamse gezinnen waar de armoede van de muren druipt. Het zijn deze

schrijnende toestanden die mij hebben geïnspireerd om mij in 2002 te kandideren voor het lidmaatschap van de Tweede Kamer, en die mij nog steeds de 'drive' geven om door te gaan. Armoedebestrijding was in de afgelopen zeven jaar dat ik deel mocht uitmaken van de Tweede Kamer daarom speerpunt van mijn inzet.

In dit boek *Suriname en ik* dat ter gelegenheid van vijfendertig jaar onafhankelijkheid van Suriname verschijnt, laat ik als vervolg op mijn boek *De Antillen en ik*, personen aan het woord die Suriname een warm hart toedragen, zij het omdat zij daar geboren zijn, zij het omdat hun ouders daar geboren zijn, zij het om andere redenen.

Met dit boek ging het er mij om, om een platform te bieden aan individuele verhalen over de relatie met Suriname, belevenissen in dat land en ervaringen in Nederland afgezet tegen de Surinaamse achtergrond.

Zo is er het aangrijpende verhaal van Roy Khemradj die moeizame gesprekken voert met een pastoor in Suriname. Deze weigert medewerking te verlenen om de laatste wens van Khemradj's moeder, namelijk gecremeerd te worden in Weg naar Zee, te honoreren.

Karin Amatmoekrim vertelt een hilarisch verhaal van een overnachting in de Surinaamse jungle waar 'een van insecten doortrokken tafel moest dienen als aanrecht'.

Het multireligieuze karakter van de Surinaamse samenleving wordt weerspiegeld in de bijdrage van Adjiedj Bakas die vertelt dat hij in Suriname met zoveel religies is opgevoed dat hij er niet voor terugschrikt om bij hem thuis of bij hem op kantoor een Boeddha naast Maria te zetten, Joodse lampen op een Perzisch tapijt en Ganesha op een Tibetaanse kast.

Opgroeien in een multi-etnische samenleving als Suriname is het onderwerp van de bijdrage van Chan Choenni. Interetnische solidariteit, maar ook minder fraaie aspecten, zoals interetnische animositeit, komen treffend tot uitdrukking in deze bijdrage.

Als een tragikomische film komen de beelden voorbij die

Noraly Beyer in haar bijdrage schetst over de toestanden die zich afspeelden bij de Surinaamse Staatstelevisie (STVS) na de coup van 25 februari 1980 en vooral na 8 december. Van de knullige soldaat die dreigend roept: 'Jullie zijn nu allemaal het lul,' tot de acht militairen die het nieuws presenteren met uzi's die achteloos voor hen op tafel lagen en waarvan de lopen vijandig gericht waren op de tv-kijker.

In het absurdistische 'Een lome zondagmiddag aan de Mungrastraat' vertelt Michiel van Kempen hoe een Europese Nederlander, een *bakra* dus, door de Surinaamse politie wordt aangewezen als getuige van een auto-ongeluk en hoe de beste man die alleen maar zat te eten in het restaurant tegenover de onheilsplek en eigenlijk niet zo veel gezien heeft van het auto-ongeluk, prompt mee moet naar het politiebureau omdat er volgens de dienstdoende agent te veel tegenstrijdigheden zijn in de verklaring van wat hij gezien heeft.

Het beeld dat in dit boek geschetst wordt is zeer divers. Er klinkt, vooral in de dierbare jeugdherinneringen, een grote liefde door voor Suriname; maar tegen de achtergrond van bijvoorbeeld 8 december of de etnische segregatie is het vaak ook 'liefde met een rem erop'.

Van staatsgreep naar ingreep naar revolutie

Noraly Beyer

*Bedenk mijn zoon, dat alles wat gebeurt,
De keur van vroeger draagt en wij op onze beurt
Het snoer van morgen rijgen.
Niets is waar. En wat eens waar was, is niet waar gebeurd.*

Hugo Pos: Nestoriaanse Kwatrijnen

Daags na de staatsgreep op 25 februari 1980 kwam een voetsol-
daat op het terrein van de Surinaamse Televisie Stichting. Hij
had zijn geweer losjes over zijn schouder hangen. Zijn armen
slingerden heen en weer. Toen hij ons zag, hield hij het geweer
omhoog en deed alsof hij zou gaan schieten. 'Jullie zijn nu al-
lemaal het lul,' riep hij een paar keer. Ik stond met collega's naar
hem te kijken, meewarig en lacherig. Toen een van ons hem her-
kende als de jongen met wie hij een paar dagen eerder ruzie had
gehad, lachten we harder. Hij riep nog eens 'het lul' en onder-
streepte zichzelf met een losse flodder.

Zijn opmerking was niet helemaal van de domme. Een dag
eerder, nog geen twaalf uur na de coup, troffen wij Jozef Slagveer
in de kamer waar wij redactie hielden, op de stoel waar mijn col-
lega en ik meestal het nieuws uittikten. 'Hoezo jij, Jozef,' zeiden
we, toen we door hadden dat hij nu onze censor was. Van be-
roep was hij journalist en eigenaar van het persbureau Informa.
'Perversbureau' zeiden we wel eens, omdat zijn dagelijkse nieuws
op stencilpapier niet altijd te vertrouwen was. Slagveer wist veel,
maar we hadden hem ook leren kennen als een politieke intrigant.

De stvs was eigendom van de staat en die was nu in handen
van de onderofficieren met wie Slagveer al sympathiseerde toen
ze als Bomika, Bond voor Militair Kader, stredden voor verbete-
ring van hun positie in de Surinaamse Krijgsmacht. Hun protest

sloot naadloos aan bij een algeheel gevoel van onvrede over de regering Arron. Ik heb mij die dag onttrokken aan mijn taak als nieuwslezer met een smoes dat de oppas van mijn kind mij in de steek had gelaten. Later keek ik thuis, vanaf mijn keukenstoel, naar de televisie en zag hoe een collega van de filmdienst mijn werk deed. Het zweet druppelde van zijn hoofd en in zijn ogen stond angst. Mijn schuldgevoel verdween ogenblikkelijk toen ik zag dat acht militairen zich hadden samengeperst op de plek waar ik normaliter zat, hun uzi's lagen op tafel, de loop gericht op de kijker. Een van hen las een verklaring voor over de Nationale Militaire Raad die ze net hadden opgericht. Ze beloofden dat er spoedig een nieuwe burgerregering zou komen.

De volgende dag stuurde Slagveer ons naar de Memre Boekoekazerne voor het vastleggen van de ondertekening van de formele machtsoverdracht. De geruchten over afranselingen van burgers in het kampement, zoals de kazerne ook genoemd werd, bleken waar te zijn. Jonge kerels die opgepakt waren omdat ze betrappt waren als plunderaar of omdat ze verraden waren, lagen half ontbloot in het gras. Ze smeekten om genade, maar de soldaten sloegen erop los met een bullenpees. Waar dat allemaal goed voor was? De militair die het commando voerde, antwoordde iets in de trant van dat het nu afgelopen was met al dat tuig en dat een aframmeling het enige was dat ze begrepen. Hij wilde niet zeggen wie hij was, ook al was hij op dat moment close in beeld. Intussen liep Olton van Genderen, viceminister-president van de weggeschoten regering Arron, onder begeleiding langs. Hij was op de dag van de coup opgepakt en had de nacht in het kampement doorgebracht. Ik kende hem als een hoge ambtenaar, altijd in keurige kleren. Nu sjokte hij voort op huisslippers en zag hij er afgezakt uit. Binnen tekende hij, onder het wakend oog van een paar militairen, de overdracht.

De dagen die volgden waren chaotisch. Met de benoeming van een nieuwe ministerraad, met meer burgers erin dan militairen, kreeg de omwenteling van 25 februari het voordeel van de twijfel, zeker met de gerespecteerde internist Henk Chin